

Oklic!

Prosvetna skupščina v Ljubljani.

Slovenci smo po letu 1918. prišli v nove razmere, tako gospodarske, politične, kakor tudi kulturne. Poleg tega so velesile pri mirovni konferenci razrezale naš narod na tri dele, podredile nas trem državam. Vsak del živi v svoji novi hiši lastno življenje. Nehote nastane vprašanje ali bodo ti deli slovenskega naroda ohranili svojo enoto vsaj na kulturnem polju. Ali se bodo čez desetletja še čutili kulturno enotne ali ne? Da bi se dosegel vsaj ta cilj, so sklenile Prosvetne zveze v Gorici, Celovcu, Mariboru in v Ljubljani, da se v ta namen od časa do časa zberejo na skupnem posvetovanju, da skupaj določijo smernice bodočemu prosvetnemu delu med slovenskim narodom.

Z veseljem opazujemo, kako pridno se gibljejo roke, kako se prizadevajo razne kulturne organizacije dvigniti nivo izobrazbe, koliko se žrtvujejo za vzgojo naše kmetske in delavske mladine; kakor reka plove to gibanje med našim narodom. Večkrat pa zapazimo, da se ta reka razcepi na več rokavov in vsled tega ne zasleduje enotnega cilja. Zato je nujno potrebno, da se sestanejo od časa do časa vse kulturne organizacije k posvetovanju in določijo skupaj smer in cilj svojemu plemenitemu delu. Vsaka organizacija je upravičena v polni meri, da s svojimi lastnimi sredstvi in zmožnostmi stori kar največ dobrega v prid naroda. Od časa do časa se pa pokaže, da bi se uspehi hitreje dosegli, če bi bilo vse gibanje enotno usmerjeno. Prav zato se bo na Prosvetni skupščini razpravljalo o kartelu vseh naših organizacij. V odboru naj bi bile zastopane vse naše zveze, ki delujejo po načelih, podanih na naših katoliških shodih. Katoliški shodi bi naj bili nekaki občni zbori tega vrhovnega Katoliškega narodnega sveta. Velika vrzel v našem kulturnem gibanju je naša ženska organizacija. Orliška zveza in Dekliška zveza orjeta pač ledino na tem polju. Prav ti dve rabita pomoč, in sicer prave materinske pomoči. Glasno torej odmeva klic: organizirajmo naše žene, dajmo našim društvom, ki naj postanejo nekake družine, tudi matere. Šele potem bo zavel po naših društvih pravi družinski duh.

Vsled teh razlogov sklicuje Prosvetna zveza v Ljubljani Prosvetno skupščino na dan 17. avgusta ob 9 dopoldne. Zborovanja bodo v Akademskem domu na Miklošičevi cesti 5.

Spored zborovanja:

1. Smernice za bodoče delo (Fr. Gabrovšek).
2. Ženska organizacija (P. E. Klasine).
3. Naše narodnoobrambno delo (Fr. Finžgar).
4. Ustanovitev Katoliškega narodnega sveta (dr. M. Slavič).
5. Katoliška prosvetna organizacija v Nemčiji (J. Kalan).

Prosvetna zveza v Ljubljani.

Dr. Debevec:

Društveni govornik.

(Dalje.)

b) Prijatelji! **Ko gledamo nasilje vse okrog, ne pozabimo, da »duh bo silo strl!«**

Spet smo brali o novem nasilju italijanske fašistovske vlade nad našimi zasuznjenimi brati v Primorju: odslej jim ni dovoljena nobena dramatična predstava v slovenskem jeziku več. Nasilje je zdijalo... Manjka zdaj samo še, da Mussolini prepove slovenskim materam govoriti v materinem jeziku s svojimi otroci. O napuh človeški, kako strašno znaš biti krut in krivičen!

Toda, kaj menite prijatelji, ali naj spričo teh krutosti obupamo nad svojimi primorskimi brati? Ali naj jih imamo že za izgubljene? Ali naj jih nehamo podpirati s svojimi obrambnimi društvi? Nikakor ne, prijatelji! »Duh bo silo strl!« kliče naš pesnik Oton Župančič. Še vedno je ideja pravičnosti zmaga la nad nasiljem, pa bo tudi tukaj. To trdim z vso odločnostjo in vam hočem tudi dokazati.

Zakaj torej mora prej ali slej zmagati pravica? Zmagati mora, ker je pravica in pravičnost božjega izvora. Kar pa je božjega izvora, mora zmagati. Bog je neskončno pravičen.

Vsadi pa je tudi človeškim srcem nepremagljivo zahtevo po pravu in pravičnosti. Nekateri nasilneži ta klic človeške duše morejo v sebi in v svojih pristaših za nekaj časa zadušiti, toda tem hujše butne na dan v množicah in s strašno močjo upropasti tirane in tlačitelje.

Prijatelji! Nikar naj vas ne plaši, če vidite, da je nasilje zmagalo v tej ali oni državi, v tej ali oni obliki. Zmagalo je samo na videz. Saj se tudi ladja na morju ob silnem viharju včasih pogrezne v strašno globočino in gledalec, ki bi z obrežja opazoval, bi mislil, da je pokopana za zmerom; toda glej, spet se prikaže na valovih, bori se še nekaj časa, valovi se umire in ladja zmagovito plove proti svojemu cilju. (Ali pa primera o solncu in megli iz ključa pod b).

Zgodovina nam nudi vse polno zgledov za to dejstvo, za to večnoveljavno resnico. Kaj je ubil brata, ampak doletela ga je kazen, in vse človeštvo do današnjega dneva ga obsoja. — Kristusa so brezbožni Judje križali; ali Kristus je oživel, vstal iz groba. — Tristo let so rimski cesarji preganjali cerkev; ali končno je zmagala in se razširila po vsem svetu. — In tudi naš narodni slovenski: Tisočpetsto let že bije boj za svojo svobodo; nešteto nesreč je že preštal, pa je še na svetu, živi kulturno življenje enako kakor največji narodi. Imel je svojo Kalvarijo; prišla pa je velika nedelja in do popolnega veselja, ko bodo vsi naši bratje z nami v eni državi, pridemo prej ali slej. (Tu se lahko porabi Ivan Cankar, Podobe iz sanj, odstavek: Velika nedelja.)

Čemu naj bi torej bili žalostni, če vidimo nasilje vse naokrog? Pogum! Duh bo silo strl! Ideja zmaga. »Telo morete umoriti, duše pa ne morete!« Polni zaupanja glejmo v bodočnost in mirno

vršimo vsak svojo dolžnost. Sami živimo tako, da bo duh gospodar nad telesom, nad materijo; sami nikjer in nikoli, tudi v najožjem krogu, ne zatirajmo duha. S tem bomo najlepše pripravili zmago duha tudi med narodi.

(Tu je uvod vzet iz sodobne politične zgodovine, torej na vprašanje »kaj?«, v kakšnih časih živimo?)

Tu naj pripomnim še to, da je ta govorček bolj tolažilne vsebine in ne vzpodbuja pravzaprav k nikakršnemu delovanju. To je torej bolj — kakor bi rekli s fiziko — statika. Na podlagi istega reka pa bi se govorček napravil lahko bolj dinamičen, pozivajoč k dejanjem. (Dalje.)

F. B.:

Osnutek modernega društvenega odra.

(Dalje.)

Velikost dvorane in odra izračunamo sledeče: Najprej določimo po supoziciji ali iz skušnje število ljudi, ki bi posečali predstave. To število delimo s 5 (torej 5 ljudi na m²) in dobimo potrebno ploskev dvorane. Dolžina in širina dvorane sta navadno v razmerju 3 : 2, kar nam že da dolžino in širino dvorane. Če vzamem za oder kvadrat, so s tem podane mere tudi že za oder. Višina dvorane naj bo vsaj 5 metrov, če le moremo, pa 6 do 7 m. Višino rabimo, poleg lepote, za ventilacijo in za telovadbo (vletoč, krogi!). Poglejmo to računanje na primeru. Zgraditi hočemo dom n. pr. za 500 ljudi. Dvorano rabimo torej $500 : 5 = 100$ kvadratnih metrov. Toliko morata znašati dolžina, pomnožena s širino. Če zaznamujemo dolžino dvorane z a in širino z b , je torej $a \times b = 100$; vemo tudi, da sta dolžina in širina v razmerju 3 : 2, zato je tudi $a : b = 3 : 2$ ali dolžina $a = \frac{3}{2}b$; če vstavimo ta izraz v prejšnjega, dobimo $\frac{3}{2}b^2 = 100$ ali $b^2 = \frac{200}{3} = 66$, b je torej 8 m; ker je $a = \frac{3}{2}b$ je tudi $\frac{3}{2} \times 8 = 12$ m. Če vzamemo za odersko ploskev obliko kvadrata, ima ta širino in globino 8 metrov. Dvorana z odrom vred ima tedaj dolžino 20 m.

Oder.

Zidovi oderskih prostorov stoje tedaj že v pravih dimenzijah pred našimi duševnimi očmi, zato je čas, da se lotimo odra samega. Pri tem je najvažnejši oderski pod, ki je oder v dobesednem smislu. Prvo vprašanje, ki ga

je treba rešiti, je, kako visok je ta pod? Da to doženemo, premotrino dva slučaja. Prvič vzemimo, da imamo oderski pod z višino 150 cm. Za žleb za luči v rampi računavamo 25 cm, tako da imamo spredaj ob rampi 175 cm kot višino, ki gledalcu ovira prost razgled vodoravno predse. Igralca na odru si mislimo visokega 180 cm, zorna ravnina sedečih gledalcev (to je višina do oči) naj bo 120 cm.

Recimo, da sedi gledalec 2 metra oddaljen od odra, torej na prvem sedežu, in gleda igralce na odru, ki so zaporedoma vsak bolj oddaljeni od odrovega začetka. Sprednji odrov rob zakrije njegovim očem noge igralca. Bolj če je igralec oddaljen od sprednjega odra, manj ga ta gledalec vidi; če gre igralec v ozadje odra, mu pri tej višini sploh izgine izpred oči. V našem slučaju že ni več viden, če je oddaljen 6 metrov od začetka odra. To pa ne sme biti, ker mora biti igralec na vsakem mestu vsem gledalcem, zlasti pa onim na prvih sedežih, popolnoma viden. Naša višina 150 cm pa doseže obratno: bolj če smo spredaj, bolj nam sprednji rob zakriva igralce. S tem je dokazana nepravilnost visokega odra. Neizkušen konstruktor misli, da se bo z visokim odrom izognil temu, da bi gledalci v dvorani vstajali. Kot vidimo, pa doseže ravno to, kar je hotel preprečiti. Če se godi prizor v ozadju odra ali na tleh, ga gledalci radi sprednjega roba ne vidijo; zato vstajajo. Da se dobi primerna oderska višina, je

treba napraviti skico, v katero je nave-
sti vse zgoraj navedene mere. Skica sa-
ma že pokaže, katera višina je najpri-
kladnejša.¹

¹ Radi drage reprodukcije skic žal ne mo-
remo priobčiti.

Ljudska knjižnica.

Ljudska knjižnica oživljena!

Ljudsko knjižnico je izdajala že pred
vojno Jugoslovanska, oziroma Katoliška
knjigarna in je izšlo vsega skupaj 18
zvezkov. Zaradi lepe, tudi mladini pri-
merne vsebine svojih knjig se je Lj.
knjižnica zelo razširila po vsej Sloveniji
in je tvorila poleg izdaj Mohorjeve druž-
be stalen oddelek v društvenih knjižni-
cah. Vojna je zadušila tudi to, za ljud-
sko prosveto velevažno podjetje.

Zadnji katoliški shod je pa naročil
Pripravljalnemu odboru, naj poskrbi, da
bodo izhajali podlistki naših časnikov v
knjigah, ker se čuti zelo pomanjkanje
dobrih ljudskih pripovednih knjig. V
zadnjem času se je zato sestavil poseben
odbor za Ljudsko knjižnico, ki je pre-
vezel omenjeno nalogo. (Tudi Prosvetna
zveza je zastopana v njem.) Po njegovem
prizadevanju se je izrekla Jug. knjigar-
na za nadaljno izdajanje Ljudske knjiž-
nice in tako sta izšla sedaj že dva zvez-
ka: 19. **Kazan, volčji pes** ameriškega pi-
satelja Curwooda in 20. zv. **Kralj gorâ**, iz
francoščine preveden roman E. Abouta.

Kazan je živalski roman iz sever-
ne Kanade in je eno izmed najboljših
del ameriškega slovstva. Čisto nov svet
se odpira bralcu, ko z velikim zana-
njem zasleduje usodo volčjega psa, nje-
govih drugov in severnih lovcev na li-
sice in drugo zverjad na divjih »Bar-
rensih«.

Kralj gora nas pa vodi k našim
sosedom Grkom v čas po osvobodilnih
vojskah (1821—1829), ko je cvetelo v
deželi organizirano roparstvo in nam
slika usodo treh ujetnikov, ki so zašli
v roke kralja gora, glavarja neke tolo-
vajske tolpe. Bralec bo zasledil v roma-
nu mnogo sličnosti z razmerami, kakor

Poglejmo sedaj drug slučaj. Oderski
pod naj bo visok 90 cm, z žlebom torej
115 cm. Ker ostane zorna ravnina ista
(120 cm), so razmere povsem druge.
Spretni rob z rampo le prav malo za-
kriva igralca in to le takrat, če stoji ta
čisto spredaj. (Dalje.)

obstojajo deloma še sedaj v Makedoniji
ali so obstojale pri nas po francoskih
vojnah. Prim. Jurčičeve Rokovnjače!

Obe povesti ste pisani zelo zajemljivo
in bosta izvrstno služili našim knjižni-
cam, zato ne sme ostati nobena brez
njiju. Večje knjižnice naj ju naroče v
dveh ali več izvodih. Cena broš. izvodu
Din 18, v platno vez. Din 30.

Pri tej priliki opozarjamo, da se dobe
tudi še vsi zvezki, razen treh, predvojne
Ljudske knjižnice. Naj ne bo nobena
knjižnica brez njih!

—

Nadalje so izšle pri Mohorjevi družbi
na Prevaljah:

Baar, S. J., **Križev pot**. Roman češke-
ga duhovnika. Prevedel Vojteh Hyba-
šek. Moh. knjižnica 4. Prevalje 1925.
Str. 149. Cena za ude broš. Din 14.20,
za druge Din 18.90, vezano Din 21.50,
oziroma Din 26.30.

O žalosti in veselju, o trpljenju in ra-
dosti mladega semeniščnika, kaplana in
župnika, tja do dneva njegove smrti in
pogreba govori ta roman, in trpljenja je
bilo mnogo, mnogo več kakor veselja:
duhovnikova pot skozi življenje ni pri-
jetna. Roman bodo vsi radi brali.

Jaklič Fr., **Zadnja na grmadi**. Zgodo-
vinska povest. Ponatis iz »Mladike«. Moh. knjižnice 6 zvezek. Str. 268. Cena za ude broš. Din 18, vez. Din 26, za ne-
ude broš. Din 22.50, vez. Din 33.

Pripovedovanje o sežiganju čarovnic
je vedno zanimalo ljudi. Tudi naša po-
vest govori o zadnji »čarovnici«, ki je
bila sežgana na grmadi v Ribnici. Že pi-
sateljevo ime jamči, da je povest res
ljudska in dobra. Naročite jo takoj!

V samozaložbi je izšla brošura:

Malnerič Martin, **Tobolček**. Knjižni almanah Bele Krajine. Ljubljana 1925. Str. 42, 8°, cena broš. Din 13.

Seznam vseh knjig, spisov, člankov in notic, ki se nanašajo na Belo Krajino. »Naj služi «Tobolček» izobraževalnim organizacijam, predavateljem, govornikom, kulturnim in političnim delavcem!« (Predgovor.)

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani je izdala pravkar najnovejši **Cenik knjig**

Prosvetna zveza v Mariboru.

Poletni in jesenski program naših društev.

Prosvetna zveza v Mariboru naroča vsem včlanjenim društvom, da priredijo v letošnjem poletnem in jesenskem času sestanke, ki se naj na njih predavata referata: »Stanovska in socialna izobrazba slovenske mladine« ter »Narodna borba Slovencev proti Nemcem«. Prvi referat ima namen, odpreti naši mladini oči za prosvetne, gospodarske in socialne naloge domačega kraja, drugi pa, osvežiti spomin na borbe prednikov za naš jezik in našo narodnost. Referata, katerih osnutek vam tukaj nudimo, naj prevzamejo domači predavatelji, ali pa naprosite za to kakega dijaka ali bogoslovca v vašem kraju. Dekleta pa naj imajo še poseben dekliški sestanek, kjer naj govorijo o »Snažnosti in lepoti doma«.

Da bodo imeli vsi trije referati praktičen pomen, je potreben pri vsakem sestanku temeljit razgovor o vseh krajevnih potrebah, kar je že označeno v osnutkih samih.

Stanovska in socialna izobrazba slovenske mladine.

Čemu je izobrazba? Rastlina, žival ne potrebuje izobrazbe. Rastlina sama raste, n. pr. vrtnica, vijolica, ker živi po notranjem nagonu, instinktu; nagon vodi žival, da se prav razvije. Pri človeku je drugače. Človek se more prav ali neprav razviti, ker je svoboden in ga ne sili nagon. Zato potrebuje mladina pravih navodil, da prav zraste kakor pošten človek.

lastne in tujih založb. Navedene so vse knjige, ki se nahajajo točasno v knjigotrkem prometu in ki jih smejo voditi naše ljudske knjižnice v svojih seznamih. Zato smo priložili Cenik današnji 7.-8. številki »Vestnika« za vsa društva; upamo, da se ga bodo naše knjižnice poslužile v obilni meri in da bo Prosvetna zveza že v prihodnjih dneh dobila vse polno naročil.

Rastlina se najbolj razvija v svoji domači zemlji. Tudi mladini najbolj ugaja izobrazba domačega življenja; kmečki fant, dekle se morata vzgajati po domačih razmerah za dobrega gospodarja, gospodinjo, rokodelska mladina za dobrega rokodelca itd.

Kaka mora biti vzgoja in izobrazba? Vsestranska in življenska. Prvo življensko izobrazbo dobiš v domači družini. domu. Oče in mati posredujeta družini vzgojo, prvo znanje, vero, poučujeta v pravem obnašanju. Domači dom uči delati; oče uči sina, mati hčerko, kar zna. Če je oče dober gospodar, je navadno tudi sin. Domači dom ima gospodarska poslopja (kakšni morajo biti hlevi, živinoreja itd.?) in hišo, kjer stanujejo — oboje delo prednikov. Ima tudi svoje stare običaje, starinske stvari (omare, skrinje), narodno umetnost. Na hiši je napis, letnica, tu in tam imajo rodbinsko knjigo. Vse to priča o izobrazbi prednikov, ki jo morata nadaljevati sin in hči.

V domači družini so bratje, sestre in služinčad; najboljša socialna izobrazba se kaže, ako se lahko izhaja z njimi. Spoštovanje se spodobi tudi hlapcem in deklam, kajti tudi oni so pripomogli k domu.

Občina in župnija. Poleg doma so sosedje; vsi skupaj tvorijo vas. Sosedje si pri delu pomagajo: medsebojni njihovi prepiri pa jim razdirajo socialno skupnost.

Z domačo vasjo se združuje več vasi, ki tvorijo občino. Občina ima sedež v

največjem kraju, dostikrat ima naslov trg.

Da se občinski odborniki večkrat pogovore o stanju občine, je treba, da se sklicujejo seje, ki se vrše v občinski hiši. Pri teh sejah predseduje župan, ki je najuglednejši mož v občini. Občina ima mnogo važnih nalog. Napravila je občinsko cesto, brvi, mostove, zgradila je krasno šolo, kamor si zahajal kot deček ali deklica. Čim pametnejši in preudarnejši so župan in občinski odborniki, tembolj procvita občina. (Občinske volitve. Kake naloge še ima občina v tvojem kraju?) Poleg občinske hiše je tudi župnijska cerkev. Tam molijo in se shajajo vsi župljani. Kraj cerkve leži še pokopališče. Imamo tudi star spomenik iz turških časov, ko so se naši dedje pri domači cerkvi branili pred sovragom.

V domači župniji in občini se vrši glavno delo, duševno in gospodarsko. Za duševne stvari skrbita cerkev in šola — duhovnik in učitelj. Gospodarski razvoj je pa različen. Večina so kmetje, ki pridelujejo živež, in to je glavno. Poleg kmetov so pa tudi rokodelci, mizarji, tesarji, čevljarji, krojači, ki so tudi potrebni; delavci, poljski, tovarniški, ki delajo v tvornicah. Vsi ti stanovi so potrebni. Kmet rabi orodje, plug, grablje, obleko. To mu napravijo različni rokodelci. Delavci v tovarni pa s stroji hitreje pripravljajo različne izdelke. Kmetje imajo živež, ki ga prodajajo obrtnikom in delavcem, obrtniki pa spet kmetu svoje izdelke, orodje. Tako drug drugega podpirajo. Med njimi ne sme biti razrednega boja! (Razredni boj pri socialnih demokratih!)

Zadružništvo. Imamo kmetijsko zadruo, posojilnico. Čemu služijo? Kdo jih je ustanovil? **Gospodarski spomen zadruo.** Kako zadruo bi bilo treba še ustanoviti? Strokovne zveze za delavstvo. Čemu so se ustanovile?

Vsi stanovi se zbiramo v društvenem domu, kjer imamo izobraževalne sestanke, igre. V društvu smo vsi skupaj: kmečka, obrtniška in delavska mladina. Vsi smo ponosni na naš dom in ga tudi tujcu radi pokažemo. V naši domači vasi imamo tudi kapelico, na pokopališču

smo postavili tudi spomenik padlim vojakom.

Ne daleč od naše župnijske cerkve so razvaline starega gradu. Tam je bil graščak, ki so mu naši predniki delali tla; danes smo svobodni. O tem gradu vemo tudi lepe pravljice, ki se pripovedujejo od ust do ust. Prav posebno pa se navdušujemo z onimi iz starih turških časov.

Naše dragocenosti. V našem kraju tudi govorimo posebno narečje. Nosimo posebno narodno nošo, ki se pa zelo opušča. To ni prav! Sicer moramo napredovati, nove stvari upeljevati; ne moremo več orati z lesenim plugom kakor dedi, vendar narodna noša je nekaj posebnega, domačega, zelo lepega, kar imamo le mi in nihče drugi na svetu.

Naš kraj je lep. Samo nekaj ni prav! Imamo preveč gostiln. V naši vasi so n. pr. To je socialno zlo; ljudje zapravljajo denar in zdravje! Tudi delavci uplivajo slabo, ker širijo hujskači med njimi čudne nazore. Prizadevamo si, da jih pridobimo za društvo. Tam jih bomo navajali na pravo pot.

Poleg cerkve in šole imamo tudi sirotišnico za občinske ubožce, otroški vrtec; to je naše karitativno delo za domače uboge in otročiče. Kaj bi bilo treba še ustanoviti? (Ljudsko kuhinjo, brezalkoholno gostilno itd.)

Mesto je oddaljeno od naše občine. Tja gredo naši k sodišču, plačevati davke, tam so tudi višje šole (tudi kmetijske in vinorejske), velike trgovine, tovarne. Kmetje gredo večkrat tja po svojih opravkih. Škoda je, da se marsikateri, ki imajo na domači grudi dovolj kruha, selijo v mesto, kjer jih ugonobi zapeljivo mestno življenje (Razlika med mestom in deželo.) Kaj je sodnijski okraj, okrožje, oblast?

Konec. Prava izobrazba je, da znata fant in dekle v družini, doma, v občini, v župniji skupno z drugimi pošteno delati, vsak v svojem stanu.

Narodna borba Slovencev proti Nemcem.

Zdaj bivamo v svoji narodni državi. Svobodno rabimo svoj jezik, blestijo se nam slovenski napisi na železnici, v sodišču; v šoli se govori slovenščina. Na-

ša dolžnost pa je, da ne pozabimo na tiste težke čase, ko smo si v njih priborili te narodne pravice. Posebno ne smemo tega pozabiti mladi ljudje, da bodo hvaležni in da bodo skrbno čuvali drag zaklad, zato hočemo kratko premisliti delo naših dedov v borbi za svobodo in slovenski jezik. Pokažimo razmere Slovencev v Avstriji! Spomnimo se izgube svobode pod frankovsko oblastjo umeščanja koroških vojvod. Slovenci se umikajo pod nemškim pritiskom iz Tirolske, Zgornje in Srednje Štajerske, na jugu prete Italijani. Slovenščina je ves srednji vek do srede 19. stoletja le jezik kmetov in delavnega ljudstva; gospoda govori nemški, kmet je podložnik tujim grajščakom. (Natančneje glej Grudnovno Zgodovino slovenskega naroda!)

Leta 1848. izbruhne revolucija v znamenje probujanja narodov. Med Slovenci se zbudi v prvič odločna, splošna narodna zavest, ker za Napoleonove Ilirije so le posamezniki čutili narodno zavest. Ljudstvo je začelo čitati slovenske knjige, dobili smo svoje pesnike (Prešeren) in pisatelje. Vendar Nemci, ki so gospodovali v Avstriji, so slovenskemu jeziku povsod nasprotovali. Zato so Slovenci v parlamentu na Dunaju zahtevali združitev vseh Slovencev v združeno Slovenijo, da bi si sami vladali. (Izpeljava.) Političen program zedinjenja Slovenije l. 1848. zahteva po zvezi s Hrvati in Srbi (Matija Majar in Andrej Einspieler — Narodni tabori).

Uspehi te borbe so bili: V ljudskih šolah se je uvedla slovenščina, v sodiščih je deloma, srednje šole so ostale nemške, vojaštvo je obdržalo nemško komando. Uradniki so bili nemški, istotako zapisniki, ustanovita se Südmark, Schulverein.

Pred svetovno vojno in med njo so Nemci napravili načrt, germanizirati vse Slovence (most do Adrije). Štajerska je tonila v nemčurstvu, posebno v mestih, kamor so se naseljevali nemški uradniki, trgovci in obrtniki. K temu je še prišel organiziran odpad k protestantizmu (Št. Ilj), nasilno odkupovanje zemljišč, odkupovanje z denarjem, štajerci-janstvo, vsenemštvo itd. Svetovna vojna pa je končala s porazom Nemcev. Zma-

galo je jugoslovansko gibanje, ki se je začelo v velikem obsegu z majniško deklaracijo 30. maja 1917. Bilo je to veličastno osvobodilno gibanje med Slovenci, ki so mu bili voditelji: dr. Krek, Jeglič, dr. Korošec, dr. Verstovšek. Omeriti je častno delo našega slovenskega ženstva, n. pr. deklisških zvez s pobiranjem podpisov za majniško deklaracijo.

L. 1918. zmaga Slovenec nad Nemcem. Ustanovila se je država Jugoslavija, kraljevina SHS.

Snažnost in lepota doma.

Kaj je lepota? To, kar ugaja očesu, gledanju duha. Očara nas pogled na sinje zvezdnato nebo zvečer, na visoke gore, na v solncu bleščeče ledenike. To je lepota narave, božja lepota.

Imamo pa še lepoto, ki jo ustvarja človek (slikarji, kiparji, umetniki sploh) in ki jo ustvarjajo tudi priprosti ljudje (ljudska umetnost).

Nežni čut za lepoto je posebno v mladenci, katere narava je kakor pomladanski, neoskrunjen cvet. Zato morajo posebno dekleta skrbeti za nežno milino naših domov, ker imajo primeroma za to še največ zmisla.

Kako in kakšna bodi ta skrb? S tem, da skrbijo za snažnost doma (sijaj naših domov, osnaženi pod, belopogrnjene mize, pobeljen zid, osnažen prostor pred hišo itd.). Snažne pa morajo biti ne samo sobe za ljudi, temveč tudi gospodarska poslopja, kakor n. pr. hlevi za govedo, svinje, perutnino itd. (Vse prostore je treba tudi zračiti, skrbeti se mora za zdravje ljudi in živali.)

Težišče ženskega delovanja mora biti v gospodinjstvu, v kuhinji. Ponos naših deklet in žena je bila vedno snažnost kuhinje, snažnost posode, ognjišča. Vse se mora svetiti, bodisi posode, bodisi namizno orodje.

Vsaka snažna stvar pa mora biti tudi v redu, kajti red, združen s snažnostjo, ustvarja lepoto. Poezija lepote kmečke hiše je v nageljčku na oknu, v pušeljčku na mizi, na z zelenjem okrašeni steni, razpeli, v kapelici, v hišni opravi, mizah, stoli, posteljah, snežnobelem perilu, vse pa na svojem mestu v najlep-

šem redu. Pri celotni notranji opravi je treba upoštevati hišni običaj in ljudsko domačo umetnost. Ne sme pa se novotariji, naročati iz mesta modernih stvari, ki niso za kmečki ali delavski dom. Oprava je lepa, ako je enotna. Odurno je gledati mešanico, n. pr. poleg starodavne, okorne skrinje ali gnilega poda moderno, nečimurno omaro z ogledalom. Vse — pohištvo, postelja, posteljnina, perilo, okraski — mora biti tako, da sodi skupaj; potem še-le dobimo utis lepote. Lepoto posebno pospešujejo lepe slike iz domače umetnosti, iz kmečkega življenja, podobe svetnikov in imenitnih mož, pa tudi podoba očeta, matere, dedov. Moderne mestne slikarije ne spadajo v kmečko hišo. Izredni kras lepote doma je vrt. Preudariti je treba veliko vrednost lepo urejenega vrta; obenem pa je tudi na vrtu bogastvo za jedilno mizo, v rožah pa veselje za oko in srce. O vrtnarstvu je treba čitati take knjige, pa tudi časopise, kakor »Naš dom«, »Vigred«, ki pišejo tudi o tem.

Najlepši kras doma pa je snažno in čedno oblečeno dekle samo. Snažnost je zunanji znak notranje lepote, značaja. Dekleta naj sama delajo in krpajo svojo obleko, posteljnino, prte. Imajo s tem dvojno korist: prihranijo si denar, ker ni treba kupovati dragih mestnih reči, obenem pa gojijo svoj in narodni umetniški okus. Zato naj upoštevajo pri obleki, in tudi povsod drugod, narodno umetnost, ki razodevaja v finih oblikah, živih barvah naš ljudski značaj in našo nadarjenost. Le škoda, da se tako zanemarja narodna umetnost!

Končno pa povzdigne lepoto doma posebno še lepo, vljudno obnašanje vseh

družinskih članov, prijaznost in postrežljivost.

III. Naša domovina.

Predavatelj naj opiše najlepše gore in doline, reke in jezera, mesta, trge, industrijske kraje, kopališča, polje, gozdove, vinograde, oriše naj narodne šege, narodno pesem in zgodovino. Morda v sledečem redu:

1. Eno devojle bom ljubil. (Pesem)
2. S. Gregorčič: Domovini. (Deklam.)
3. Oj z Bogom ti planinski svet. (Pes.)
4. F. Finžgar: Naša kri. (Vprizori naj se ono dejanje iz te igre, ko francoski častnik izgovarja preroške besede o naši domovini.)
5. Predavanje: Naša domovina.

IV. Naša država.

To predavanje bi zlasti obdelali naši pravniki. Paziti je treba pri sestavi predavanja na sledeče momente: Postanek naše države, smisel države, stebri države, razvoj državnih oblik, bodočnost države, njena pravna, socialna in kulturna naloga: koliko človek tvori državo? Kaj bi bilo, če bi država ne funkcionirala?

Tudi to predavanje naj bi bilo poživljeno z domorodnimi pesmicami in deklamacijami. Primerna je tudi živa slika: Slovenija, Hrvatska in Srbija v medsebojni zvezi.

Prosvetna zveza ima tudi nad 200 skioptičnih slik, ki bi eventuelno prišle v poštev pri omenjenih predavanjih.

Prosvetna zveza upa, da bodo akademiki in dijaki z veseljem izvršili omenjeni prosvetni program za počitnice.

Odbornik za treznost.

Ali si že odposlal poročilo o proslavi treznosti?

Ali imate v čitalnici (knjižnici) »Prerod« in »Mladega junaka«?

Ali se popiva pri društvenih prireditvah?

Ali se igrajo v vašem društvu igre, v katerih se pijančevanje slavi kot nekaj lepega?

Ali imate v društvu treznostni odsek?